

ZÁPIS

z obhajoby disertační práce pana PhDr. Víta Vanička

konané dne 25.4.2012

téma práce: „Territory and Deterritorialization in Works of Thomas Pynchon: Space in the Postmodern Novel“

přítomní: Erik Sherman Roraback, D. Phil (Oxon.)
Prof. PhDr. Martin Procházka, CSc.
Prof. David L. Robbins
Prof. PhDr. Michal Peprník, Dr.

Předseda komise p. prof. Martin Procházka zahájil obhajobu a představil přítomným kandidáta. Školitel představil doktoranda a seznámil komisi s uchazečem a jeho disertační prací.

Kandidát seznámil přítomné se svou disertační prací. Sdělil zejména:

Ve snaze uchopit komplexní dílo Thomase Pynchona jako celek se autor práce zaměřil na problematiku prostoru, která prochází všemi Pynchonovými romány jako společné téma a vyvíjí se podle doktoranda od počáteční „epistemologické nejistoty“, přes „ontologické otázky“ až po zřejmý a výrazně radikálnější důraz na otázky etické. Prostor se tak jeví jako vhodný pojem otevírající čtenáři možnost „porozumět“ Pynchonově dílu jako celku.

Na teoretické rovině umožňuje pojem prostoru autorovi předložené práce patřičně zdůraznit rozdíl mezi synchronně, prostorově chápaným bytím a diachronicky, temporálně chápaným bytím, „bytím ke smrti“ (autor disertační práce vychází z díla M. Heideggera). Kandidát překládá tezi, že důraz na prostorově chápané bytí v Pynchonově díle postupně sílí do té míry, že prostor sám se stává jakousi aktivní „postavou“ románového vyprávění (zejména v románu *Against the Day*), uniká tak z „úzkého prostoru narativu“ (pojem L. Doležela) a umožňuje klást naléhavé etické otázky týkající se soužití s ostatními a odpovědnosti za utváření prostoru každodenního života.

Poté oponenti přednesli závěry svých posudků:

Jméno oponenta: prof. David Robbins

Prof. Robbins doporučil práci ke schválení. Práci hodnotil kladně jako přínosný pokus zpracovat dílo Thomase Pynchona jako celek. Po jazykové a stylistické stránce doporučil prof. Robbins autorovi některé korektorské a editorské úpravy.

Jméno oponenta: Prof. Joseph Hillis Miller

Závěr posudku:

(oponent nepřítomen, posudek shrnul prof. Martin Procházka) Prof. Hillis Miller doporučil práci ke schválení. Kladně hodnotil zejména propracovanou metodologii, znalost sekundární literatury a především hlubokou znalost díla Thomase Pynchona.

Kandidát odpovídá na posudky oponentů:

Jméno kandidáta: PhDr. Vít Vaniček

Odpověď:

PhDr. Vaniček v reakci na doporučení prof. Robbinse uznal, že dodatečná jazyková kontrola by práci byla prospěšná. Důvodem občasných „opakování“ již uvedených argumentů byla podle autora snaha prokázat, že uvedené argumenty jsou výsledkem jeho vlastní myšlenkové práce a nejsou tedy pouhým odkazem na již existující sekundární literaturu.

Na otázku uvedenou v posudku prof. Robbinse, zda „subjektivita“ v díle Thomase Pynchona má charakter spíše promeškaných příležitostí či naopak možností dosud neuskutečněných, uvedl PhDr.

Vaniček svou tezi, že právě oscilace mezi oběma možnostmi je klíčem k Pynchonovu dílu, neboť Pynchon se v průběhu svého literárního vývoje postupně odklání od prvního, „nostalgického“ chápání subjunktivity k chápání druhému, etickému a nadějnému; od úvodního, až cynického přístupu k postavám, které v očích čtenáře „zrazuje“ (například V.), dospívá Pynchon k pozdějšímu, „milosrdnějšímu“ zacházení s postavami (například *Against the Day*). Původní epistemologická nejistota, „nepoznatelnost“ ve vztahu ke světu se proměňuje v přístup zdůrazňující odpovědnost za svět a s tím i možnost jej aktivně měnit.

Diskuse

Reakce prof. Robbinse:

Podle názoru prof. Robbinse zůstává Pynchon pesimistou po celou dobu svého díla. Etické vyznění díla podle prof. Robbinse oslabuje často až „barvotiskové“ vyústění románového děje (například *Against the Day*), které nelze brát zcela vážně. Prof. Robbins vznáší otázku, zda jednou zvolené možnosti mohou být napraveny.

Odpověď kandidáta:

Podle autora disertační práce tomu tak u Pynchona není. Uskutečněné možnosti zůstávají bez možnosti změny. PhDr. Vaniček právě v tom vidí smysl Pynchonových občas až kýčovitých závěrů – nereálný a mnohdy neuvěřitelný závěr fiktivního díla přivádí čtenáře k novému pohledu na skutečné rozuzlení popisovaných dějů tak, jak k nim v dějinách došlo. PhDr. Vaniček v tom spatřuje komplexní výzvu k zaujetí etického postoje k postmodernímu světu kolem nás.

PhDr. Vaniček dále odpovídá na otázku z posudku prof. Robbinse týkající se ludismu, protestního hnutí venkovanů ničících průmyslové stroje v 19. stol. v USA, a Pynchonova hodnocení tohoto způsobu řešení otázek vyplývajících z modernizace a industrializace. Ve své odpovědi se PhDr. Vaniček opírá o známou esej Thomase Pynchona „Is it O.K. to be a Luddite?“, ve které autor nastiňuje strategii podvratného využívání moderních technologií.

Prof. Procházka vznáší otázku vyplývající z posudku oponenta prof. Joseph Hillis Millera, zda by nebylo možné metodologický přístup k Pynchonovu dílu obohatit o rozbor literární struktury tohoto díla.

Odpověď kandidáta:

Kandidát souhlasí, ale uvádí, že rozhodnutí věnovat se prostoru a „autorské promluvě“ bylo rozhodnutí metodologické, učiněné s ohledem na rozsah a možnosti kandidáta.

Eric Roraback, D. Phil, se v návaznosti na heideggerovský pojem bytí použitý v disertační práci ptá kandidáta, jakou roli hraje podle kandidátova názoru v Pynchonově díle pojem „péče“ a zda by v návaznosti na Pynchonovo dílo bylo možno tento pojem v současném světě výrazněji politizovat.

Odpověď kandidáta:

Péče je součástí významové struktury díla Thomase Pynchona, kandidát však význam tohoto pojmu v Pynchonově díle chápe především jako otázku vztahu k ostatním, jako možnost „ko-existovat s tím, co je odlišné“ (Jean Luc-Nancy), nikoliv tedy nutně jako otázku politickou.

Prof. Michal Peprník vznáší otázku, jaký je podle autora disertační práce vývoj vztahu Thomase Pynchona k pojmu entropie a zda ji postupně překonává.

Odpověď kandidáta:

Pynchon se podle autora disertační práce od pojmu entropie v průběhu svého díla neodklání,

v souladu s prvotním přesvědčením zastává názor, že všechny systémy a instituce („stát“) procházejí fází expanze vyvolávající vnitřní konflikty a následným rozpadem. V pozdním díle však Pynchon věnuje více pozornosti krátkodobě vznikajícím momentům tvořivosti, „kapsám odporu“, vznikajícím v rámci entropického systému, které mají subverzivní potenciál a zdůrazňují „momenty rozhodnutí“ přinášející etickou odpovědnost, než tomuto systému samotnému.

Prof. Robbins dodává, že etika u Pynchona se postupně zcela vymyká jakémukoliv utilitárnímu pojetí, neboť vzhledem k nevyhnutelné entropii nemohou ani etická rozhodnutí nic podstatného změnit, a stává se hodnotou sama o sobě.

Prof. Procházka uzavírá diskuzi zamyšlením nad možným dalším rozpracováním vztahu mezi prostorovostí a strukturností. Pynchonovo spojení strukturovaného myšlení a tvůrčího přístupu by se mohlo stát inspirací pro nové kritické promýšlení kořenů strukturalismu.

Vyhlášení výsledků tajného hlasování:

Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.)

Zapsal: Mgr. Pavel Černovský

Podpis předsedy komise: